

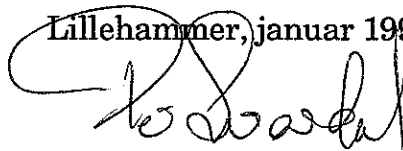
FINNES DET FORTSATT BJØRN I VASSFARTRAKTENE? - EN INTENSIVUNDERSØKELSE 1990-91	Rapportnr.: 17/92
	Dato: 07.12.1992
Forfatter(e): Bjørn Tore Bækken og Petter Wabakken	Faggruppe: Vilt
Prosjektansvarlig(e): Miljøvernavdelingen	Område Oppland/Buskerud
Finansiering: Miljøvernavdelingene i Oppland og Buskerud, Vilfondet	Antall sider: 12 + vedlegg
Emneord: Vassfaret, bjørn, feltundersøkelse	ISSN - nummer: 0801 - 8367
Sammendrag: <p>Det har vært mye diskusjon om det fortsatt finnes en bjørnestamme i Vassfaret, både lokalt og sentralt i forskningskretser. Det var derfor ønskelig å gjennomføre en feltundersøkelse for eventuelt å påvise Vassfar-bjørnens fortsatte eksistens. Det ble lagt stor vekt på åpenhet og lokal deltagelse i registreringen. Alle interesserte ble invitert til å delta, uansett standpunkt til en eventuell bjørneforekomst i Vassfaret.</p> <p>Det ble foretatt takseringer over en strekning på 2.100 km på snø om våren, og 1.000 km langs skogsbilveier på høsten. Over 180 personer deltok på frivillig basis i feltarbeidet.</p> <p>Det ble ikke funnet spor eller sportegn av bjørn i undersøkelsen, og vår konklusjon er at det ikke lenger eksisterer en bjørnestamme i Vassfaret. En kan heller ikke utelukke at det også er tomt for enkeltbjørner.</p>	
Referanse: Bækken, B.T og Wabakken, P. 1992. Finnes det fortsatt bjørn i Vassfartraktene? -En intensivundersøkelse 1990-91. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen. Rapport nr. 17/92, 12 s. + vedlegg.	

FORORD

Fylkesmannen har ansvar for bestandsregistrering av de store rovdyra i fylket. Denne undersøkelsen av bjørn i Vassfartraktene er foretatt i denne sammenheng. I 1992 hadde fylkesmannens miljøvernnavdeling i Oppland tilsatt rovviltkonsulent med ansvar også for arbeid med rovvilt i Buskerud. Rapporten dekker derfor arealer i begge fylkene.

Lillehammer, januar 1993

Per Svardal
fylkesmiljøvernsjef

FORFATTERNES FORORD

Denne undersøkelsen hadde ikke latt seg gjennomføre uten den store innsatsen fra alle frivillige som deltok, og disse takkes herved. Vi vil dessuten rette en spesiell takk til viltnemndene i Gol, Nes, Flå, Ringerike, Sør-Aurdal og Nord-Aurdal som gjorde en uunnværlig jobb med verving av lokale mannskaper og organisering av registreringen. Skogbrukssjefer og grunneiere takkes for lån av nøkler til låste skogsbilveger, og til Helikopterteneste A/S, Kinsarvik, for sikker flyving. Undersøkelsen ble finansiert av fylkesmennene i Oppland og Buskerud. I tillegg ble en del av helikopterutgiftene dekket av Aftenposten.

Petter Wabakken har tidligere vært rovdyrkonsulent for fylkesmennene i Oppland og Buskerud (1986-88), og er nå prosjektleder for det norsk-svenske bjørneprosjektet ved Norsk institutt for naturforskning (NINA). Bjørn Tore Bækken har vært rovdyrkonsulent i Oppland og Buskerud i perioden 1989-91.

Desember 1992

Bjørn Tore Bækken

Petter Wabakken

Forfatternes adresser:

Bjørn Tore Bækken, Trysil kommune, 2420 TRYSIL

Petter Wabakken, NINA, Tungasletta 2, 7005 TRONDHEIM

INNHold	Side
INNLEDNING	1
UNDERSØKELSESOMRÅDE	1
METODE	3
Vårregistrering	4
Høstregistrering	4
Meldinger	5
Intervjuer	5
RESULTATER	5
Vårregistrering	5
Høstregistrering	7
Meldinger	9
Binner med unger	9
DISKUSJON	9
Konklusjon	11
LITTERATUR	12
VEDLEGG	
1. Kartkopi over 5x5 km rute	
2. Instruks for bjørneregistrering i Vassfaret	
3. Liste over deltakere i feltundersøkelsen	

INNLEDNING

Økt jakttrykk mot slutten av 1800-tallet og inn i vårt århundre medførte en dramatisk nedgang i den norske bjørnebestanden (Myrberget 1969). Omkring 1940 var faste bjørnestammer i Norge begrenset til Vassfartraktene og deler av Finnmark fylke, i følge Olstad (1945). Det er relativt godt dokumentert at bjørn har overlevd i Vassfarområdet fram mot 1980-tallet (Elgmork 1976, 1987).

Bortsett fra i grensetraktene i Øst-Norge, der bjørneforekomster henger sammen med større bjørnestammer på svensk side, er det kun fra Vassfaret det finnes entydig dokumentasjon av f.eks. sporløyper av bjørn på snø, eller i skogsbilveier, i Sør-Norge den siste 20-års perioden. Den siste bjørnen som ble skutt i Norge utenfor fylker som grenser til våre naboland og deres bjørnestammer, er dessuten felt i Vassfaret. Det var en 17 år gammel binne som ble avlivet i 1956 (Elgmork 1987). Vassfarområdet har derfor de siste tiår vært i en særstilling når det gjelder norske bjørnestammer.

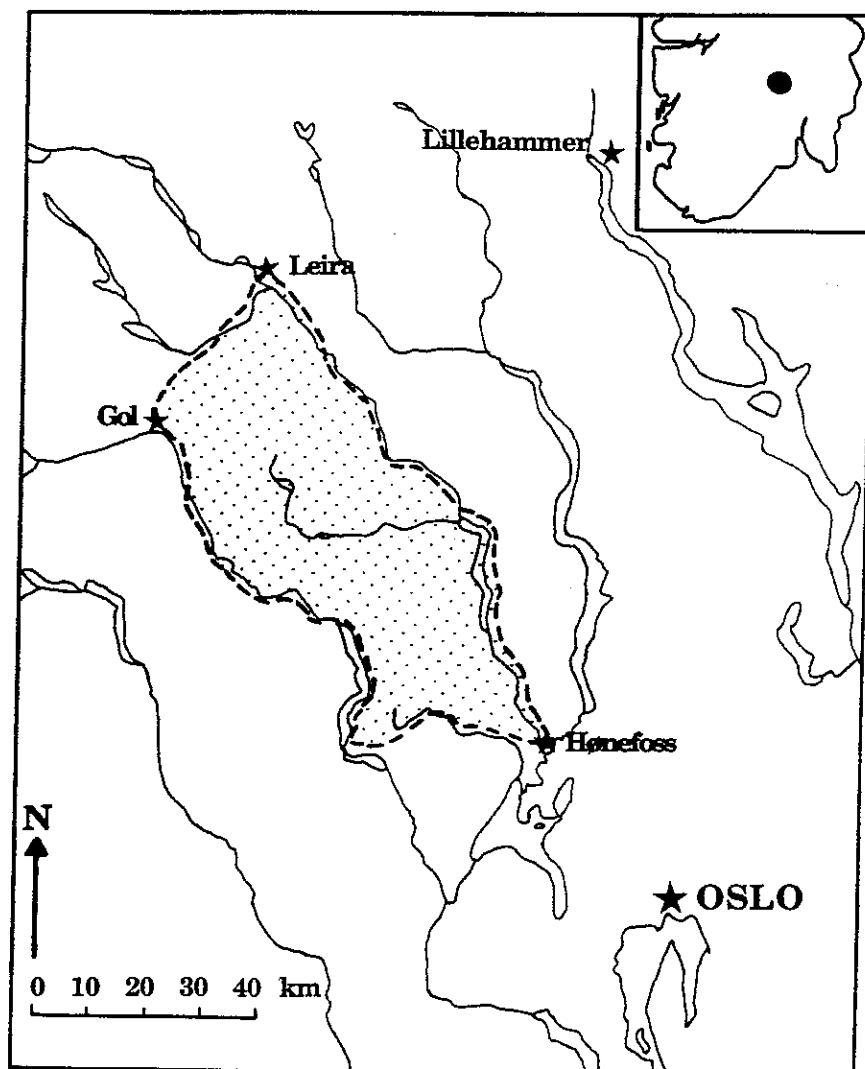
Det har vært sprikende opplysninger og usikkerhet om forekomsten av bjørn i Vassfartraktene på 1980-tallet. Det ble gjennomført systematiske søk etter bjørn på 1970-tallet (Elgmork et al. 1978), mens dette ikke er gjort i 1980-åra. Tida var derfor moden for å gjennomføre en tilsvarende feltundersøkelse på nytt (se også Bækken et al. 1992).

Tanken var at hvis det fortsatt eksisterte en bjørnestamme i Vassfaret eller omkringliggende områder skulle en kunne påvise, om ikke hele stammen, så i det minste enkelte individer. Målsettingen for denne undersøkelsen var derfor å påvise bjørn i Vassfaret ved intensivt feltarbeid. For å øke effektiviteten av undersøkelsen skulle feltarbeidet i størst mulig grad utføres av lokalkjente.

UNDERSØKELSESOMRÅDE

Undersøkelsesområdet lå på grensen mellom Oppland og Buskerud fylker, og var avgrenset av E68 Leira - Hønefoss i øst, riksvei 7 Hønefoss - Gol i sør og vest, og riksvei 49 Gol - Leira i nord, som vist i figur 1. Dette utgjør et areal på 2.735 km². Vi har kalt det Vassfarområdet, men selve Vassfaret utgjør bare en mindre del av hele arealet. De sentrale deler av området er karakterisert av

daler med bratte skoglier, ofte med bergskrenter og noe nakent fjell som går opp til snaufjellplatåer på 1,000-1,200 m.o.h. Tregrensen ligger på 900-1,000 m.o.h. De store dalførene i utkanten av studieområdet går ned til 150-200 m.o.h. Skogen er dominert av gran, med mindre områder bestående av furu og bjørk, som beskrevet av Elgmork (1978). Området er ellers preget av moderne skogsdrift og gjennomskåret av et tett nett med skogsbilveier. Flere av de slakere områdene rundt tregrensa har store konsentrasjoner av fritidshytter. Den faste bosettingen er konsentrert til hoveddalførene Begnadalen og Hallingdalen, og sidedalføret Hedalen, nær selve Vassfaret.

Figur 1. Undersøkellesområdet er vist ved rastreering og stiplet linje.

METODE

Undersøkelsen er i hovedsak basert på registreringer og aktiv leting etter bjørn i felt. Den ble gjennomført ved hjelp av vårregistreringer, høstregistreringer, innkomne meldinger og direkte intervjuer angående binner med unger.

Diskusjonen rundt bjørnen i Vassfaret har engasjert mange, både lokalt og i sentrale forskningskretser. I 1980-årene har det vært uenighet om hvorvidt det fortsatt eksisterer en bjørnestamme i Vassfartraktene. Det ble derfor lagt vekt på full åpenhet rundt denne undersøkelsen. Spesielt viktig var det å trekke med lokale folk i gjennomføringen av registreringen, uansett hva de måtte mene om en eventuell bjørnestamme eller ikke på forhånd. Professor Kåre Elgmork ved Universitetet i Oslo, som har drevet forskning på bjørn i Vassfaret i 40 år, og Edvard Elsrud i Hedalen, som lokalkjent med stor interesse for Vassfar-bjørnen, ble spesielt invitert til å være med både i planleggingen og gjennomføringen av registreringen.

Viltnemndene i de berørte kommuner ble orientert om prosjektet og invitert til et samarbeid. Responsen fra disse var svært positiv, og det ble oppnevnt en kontaktperson fra viltnemnda i hver kommune. For å forklare bakgrunnen for undersøkelsen, og for å trekke med lokalbefolkningen, ble det invitert til to åpne informasjonsmøter, den 18. og 19. mars 1991, henholdsvis i Flå i Hallingdal og Nes i Ådal. Her ble det holdt lysbildeforedrag om spor og sportegn etter bjørn, og presentert resultater fra det norsk-svenske bjørneprosjektet av NINA's prosjektleder. På forhånd hadde roviltkonsulentene hos fylkesmennene i Oppland og Buskerud informert om undersøkelsen i Vassfaret og informasjonsmøtene gjennom pressen.

Studieområdet ble delt opp i et rutenett på tilsammen 139 ruter á 5x5 km (se forøvrig figur 2 og 3). Dette gjorde at vi lettere kunne sikre oss at de mest sentrale områdene ble dekket, samtidig som også omkringliggende områder kunne bli undersøkt.

Vårregistrering

Metoden vi har brukt er basert på linjetakseringer etter spor og sportegn av bjørn på snø, enten til fots, på ski, eller med snøscooter. Hver observatør ble tildelt sin 5x5 km rute, og innenfor disse tildelte ble personellet anmodet om å oppsøke de områdene som de utfra lokalkunnskap vurderte som mest aktuelle. Fra vår side ble det dessuten bedt om å oppsøke områder med elgkonsentrasjoner, og bratte lier, da tidligere undersøkelser i Vassfaret (Elgmork et al. 1978) har vist at bjørnen foretrekker slike steder om våren.

Viltnemndene fikk ansvaret for å fordele takseringsruter til mannskapet i hver kommune. De fungerte også som rapportsentral ved å ta imot meldinger og samle inn skjemaer etterhvert som folk kom inn igjen etter turen.

Hver observatør fikk utdelt en kartkopi over sin rute (vedlegg 1), og et informasjonsskriv om selve undersøkelsen (vedlegg 2). Det ble i tillegg oppgitt navn og telefonnummer til de personer som tok imot meldinger og skjemaer etter fullført tur. Alle meldinger om bjørnespor eller mistanke om bjørn skulle kontrolleres, så det ble presisert at det var viktig at alle deltagerne meldte fra umiddelbart etter at de var tilbake fra turen.

Bjørnespor kan relativt lett identifiseres fra lufta av erfarent personell. Ved en registrering i et bjørnerikt område i Sverige, ble det registrert binner med unger 3 forskjellige steder på ca. 2 timers flyving med motorisert hanglider. Helikopter er mer effektivt, fordi en da kan undersøke spor nærmere, og eventuelt lande hvis en er i tvil om arten (Wabakken, upublisert). Som et supplement i vår registrering ble det derfor brukt helikopter for å dekke de vanskeligst tilgjengelige partiene nær tregrensa. Det var også her det ble funnet spor i forbindelse med undersøkelsen for 20 år siden (Elgmork et al 1978).

Høstregistrering

Bjørner legger på seg store fettreserver før de går i hi om høsten, og tar da til seg mye næring. Den legger i denne perioden fra seg større mengder ekskrementer enn ved noen annen årstid (Roth 1980). Forskjellige sorter bær

er viktige matressurser for skandinaviske bjørner om høsten (Haglund 1966, Elgmork og Kaasa 1992). I områder med fast bjørnebestand er det vanlig å finne slik bærmøkk på denne årstida. Det ble derfor kjørt linjetakseringer langs skogsbilveier i Vassfarområdet mot slutten av september i 1990 og 1991. Nøyaktig samme veistrekninger ble kjørt begge årene, og av personer med god kjennskap til bestemmelse av bjørneekskremer. De minst trafikkerte og mest høytliggende veiene ble spesielt prioritert.

Meldinger

I perioden 1986-91 har henholdsvis Petter Wabakken (1986-88) og Bjørn Tore Bækken (1989-91) vært fylkesmennes rovviltkonsulenter i Oppland og Buskerud, med ansvar for rovdyrregistreringer og skadedokumentasjon, bl.a. i Vassfartraktene. I dette arbeidet har oppfordringer om å melde fra om rovdyr, og rask oppfølging av meldinger med feltundersøkelser vært prioritert. Meldinger som ble kontrollert i felt eller ved fotografier i undersøkelsesperioden 1986-91 er tatt med i rapporten.

Intervjuer

Der det finnes en bestand av bjørn, må det også finnes binner med unger. Opplysninger om dette er derfor helt vesentlig for å kunne vurdere en bestand. Binner med årsunger ligger gjerne i ro ekstra lenge utover våren, og kan derfor bli oversett, mens binner med eldre unger forlater hiet lenge før, omtrent samtidig som enslige bjørner. Vi anså det derfor som viktig å få fram eventuell dokumentasjon på binner med unger også fra tidligere år. Enkelte personer ble derfor kontaktet og intervjuet spesielt om dette.

RESULTATER

Vårregistrering

Springen ble gjennomført lørdag 20. april 1991. Over 180 personer deltok i registreringen denne dagen (se vedlegg 3), og mer enn 1.900 km registrering på snø ble tilbakelagt. Tabell 1 viser hvor mange km som ble taksert i de

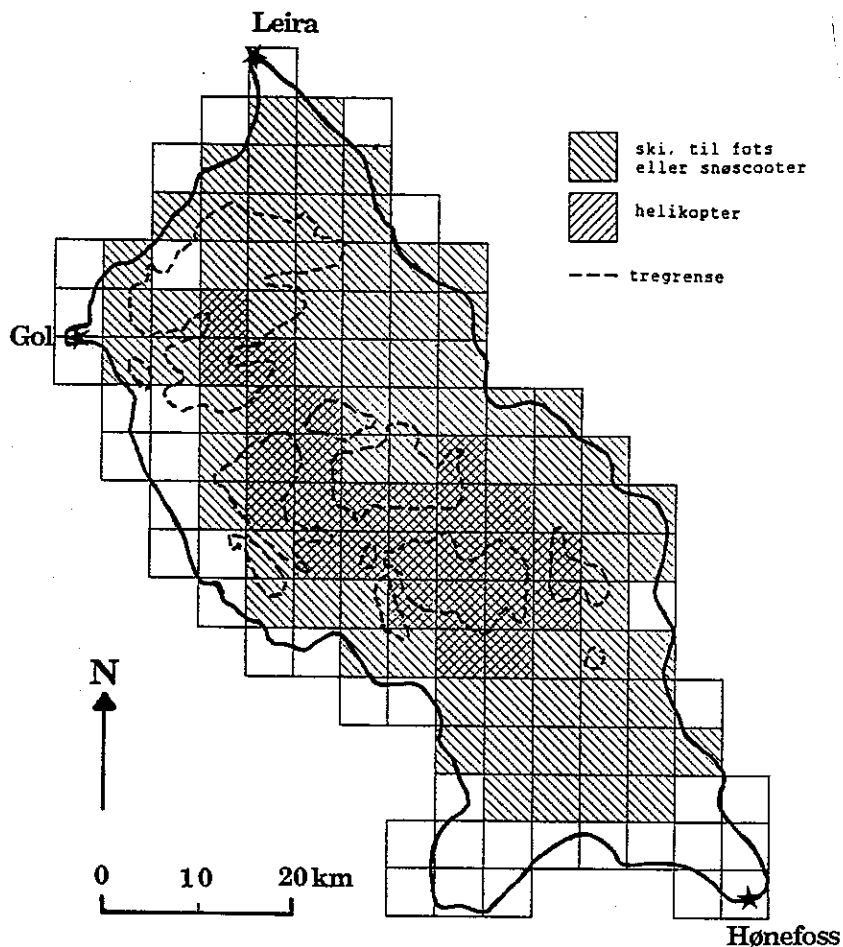
enkelte kommuner, og figur 2 viser hvilke ruter som ble dekket. De aller fleste gikk enten på ski eller på beina, men i noen tilfeller ble det benyttet snøscooter. Det ble brukt helikopter i de bratteste områdene opp mot fjellet, over en strekning på tilsammen 205 km. Det ble altså tilbakelagt en strekning på over 2100 km i luftlinje på sporsnø på én dag.

Tabell 1. Antall ruter og antall km som ble taksert fordelt på kommuner.

Kommune	Ant. ruter dekket	Ant. km på ski/til fots	Ant. km m/ snøscooter	Ant. km totalt
Nord-Aurdal	8	122	-	122
Sør-Aurdal	34	564	-	564
Ringerike	25	476	-	476
Flå	17	261	101	362
Nes	10	148	164	312
Gol	6	73	-	73
Sum	100	1644	265	1909

Som følge av at så mange frivillige deltok i registreringen, kunne vi dirigere flere personer til de viktigste rutene. I en del tilfeller hadde også observatørene selv tatt med seg ekstra mannskaper.

Tre sporfunn ble rapportert som bjørnespor under vårregistreringen, men viste seg å være spor av henholdsvis gaupe, rein og elg/rein.

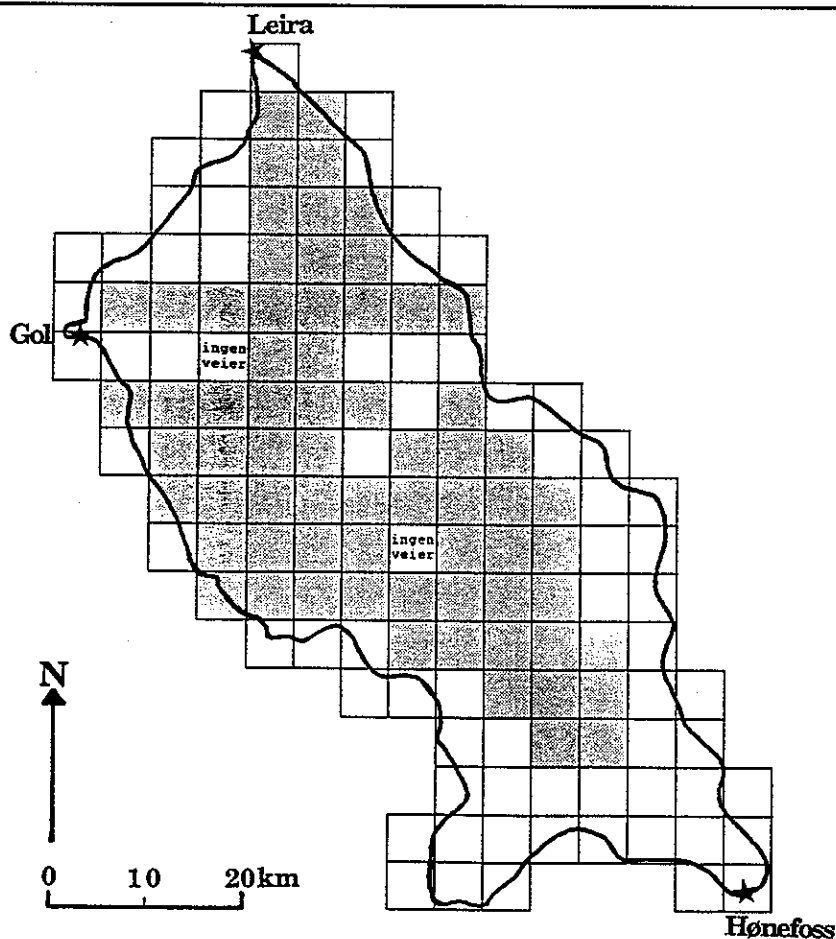
Figur 2. Studieområdet inndelt i 5x5 km ruter, og hvor skraverte ruter viser de som ble undersøkt for spor og sportegn etter bjørn på snø under vårregistreringen.

Høstregistrering

Det ble kjørt 506 km på skogsbilveier både i 1990 og 1991. Nøyaktig samme veistrekninger ble kjørt begge årene, slik at det totalt ble foretatt takseringer på over 1.000 km med veier. Tabell 2 viser hvor mange km som ble kjørt i hver kommune hvert av årene, og figur 3 viser hvilke ruter som ble taksert med bil.

Tabell 2. Antall km som ble kjørt på skogsbilveier hvert av årene 1990 og 1991, fordelt på kommuner.

Kommune	<u>Antall km kjørt</u>		Ant. km totalt
	1990	1991	
Nord-Aurdal	24	24	48
Sør-Aurdal	198	198	396
Ringerike	49	49	98
Flå	110	110	220
Nes	104	104	208
Gol	21	21	42
Sum	506	506	1.012

Figur 3. Skraverte ruter viser de som ble undersøkt for spor tegn etter bjørn langs skogsbilveier under høstregistreringen. Ruter som manglet veier er markert.

Meldinger

I perioden 1986-91 ble 19 meldinger om bjørn fra undersøkelseområdet kontrollert i felt eller ved fotografier av forfatterne, og ingen av dem kunne verifiseres som riktige. 11 av meldingene viste seg å være feilmeldinger, og ble oppklart som andre arter enn bjørn, mens 8 meldinger ikke kunne oppklares.

Binner med unger

For å få fram eventuell dokumentasjon på binner med unger fra de siste årene ble det tatt direkte kontakt med folk lokalt, og professor Kåre Elgmork. Edvard Elsrud var den eneste som sa at han hadde slik dokumentasjon, og han lovte å framlegge dette for oss. Det gjaldt fotografier av tydelige spor etter binne med avkom avsatt på kram snø langsetter en skogsbilvei i Vassfaret høsten 1990. Til tross for skriftlig påminnelse er denne dokumentasjonen ikke lagt fram.

DISKUSJON

På leting etter bjørn ble det tilbakelagt totalt 3,126 km takseringslinjer på snø og langs skogsbilveier i denne undersøkelsen. Ingen spor eller andre sportegn etter bjørn ble funnet verken vår eller høst.

Bestandsregistreringer av store rovdyr er både tids- og ressurskrevende. Disse artene er fåtallige, forsiktige, og vanskelige å observere. Sporregistreringer på snø er en velkjent metode for å registrere rovdyr i Skandinavia (Haglund 1966, 1968, Kvam og Sørensen 1981, Wabakken et al. 1984), og er som nevnt også benyttet for bjørn i Vassfaret tidligere (Elgmork et al. 1978).

Det er ikke kjent noen områder i Skandinavia med fast bjørnestamme hvor bjørner ikke beveger seg på snø en viss periode om våren. I de sentrale deler av Skandinavia forlater de fleste radiomerkete bjørner hiet fra slutten av mars og fram til midten av april. På denne tiden av året ligger det vanligvis igjen rikelig med snø. I fjelltrakter som f.eks. Vassfaret kan da snøen bli liggende ennå over en måned, og den bløte vårsnøen kan gi gode forhold for å påvise bjørnespor.

Vårregistreringen ble gjennomført innenfor denne tidsperioden, og under særdeles gunstige snøforhold. De gode snøforholdene registreringsdagen var noe som også flere personer bemerket på sine takseringsskjemaer. En mild periode flere dager tidligere hadde ført til bløt snø, men rett før registreringen skulle foretas falt temperaturen og det dannet seg et hardt skarelag. Et tynt lag med nysnø falt oppå skaren igjen. Dermed ble det fine forhold både for å oppdage gamle fastfrosne spor og nye spor på skaren. Det skal nevnes at ferske rypespor var lett observerbare fra helikopter, og et gammelt gaupespor avsatt i bløt snø stod fortsatt vel konserververt. Vi vurderte at minst 10 dager gamle bjørnespor ville ha blitt observert. Den harde skaren skapte også bra skiføre og observatørene fikk gått lange takseringslinjer (Bækken et al. 1992).

Det har aldri vært radiomerket bjørn i Vassfarområdet, og det er ukjent når bjørner forlater hiet her. I et annet studieområde 120 km lenger øst hadde ca. 18 av 20 radiomerkede individer forlatt hiet før registreringsdagen den 20. april samme våren (Wabakken et al., upublisert). Dette gjaldt både binner og hannbjørner, og de fleste av dem hadde gått ut sent i mars eller tidlig i april. Det er derfor sannsynlig at flere bjørner av en eventuell bestand i Vassfaret, ville ha forlatt hiene sine i god tid registreringsdagen.

Peiling av radiomerket bjørn i Skandinavia har vist at spesielt hannbjørner bruker store leveområder, og kan forflytte seg over lange strekninger på kort tid (Björvall et al. 1989, Wabakken et al. 1992). Dette gjelder også om våren, noe som skulle gi en god sjanse for å oppdage spor etter disse dyrene hvis de fantes i området.

Under en intensiv sporundersøkelse på vårsnø i perioden 1970-72, ble det funnet spor etter minst én bjørn alle tre årene (Elgmork et al. 1978). Mens det ble funnet og dokumentert entydige spor og sportegn både på barmark og på snø i Vassfaret på 1970-tallet, har det ikke vært mulig å få tilsvarende dokumentasjon på 1980-tallet. Vassfaret som et gammelt bjørneområde har vært velkjent blant allmennheten, og vært gjenstand for stor interesse i media. Det har derfor kommet inn mange meldinger om bjørn fra dette området, og en har hatt muligheten for raskt å kunne verifisere eller avkrefte disse. Mangel på dokumenterte meldinger fra de siste årene, og en reduksjon i antall observasjoner fra midten av 1970-tallet og senere (Elgmork 1987)

indikerer en nedgang i bestanden.

I en undersøkelse for perioden 1978-82 har flere norske rovdyrforskere definert 7 isolerte reproduserende bjørnestammer i Sør-Norge, og bjørnestammen i Vassfarområdet ble da anslått til 8-11 dyr, inkludert 2 forplantninger (Kolstad et al. 1984). Denne undersøkelsen ble basert på et stort antall meldinger, men det er i liten grad foretatt feltundersøkelser for å verifisere holdbarheten i disse meldingene. Med tanke på vurdering av eventuelle bjørnestammers eksistens er det spesielt viktig å få fram dokumentasjon på binner. Fra undersøkelsen til Kolstad et al. (1984) er det ikke publisert dokumentasjon på binner i noen av de 7 bjørnestammene i Sør-Norge, til tross for at forplantning den gang ble godtatt i alle stammene. Senere har flere av de samme forfatterne for perioden 1983-86 gått tilbake på dette, og deres vurdering for denne perioden indikerer én bestand i Sør-Norge, øst i Hedmark (Sørensen et al. 1990). Heller ikke i vår undersøkelse var det mulig å få fram dokumentasjon på binner fra de siste årene. Den siste dokumentasjon av binner i sentrale Sør-Norge stammer fra Vassfaret, der én binne ble skutt så langt tilbake som i 1956.

Sporundersøkelsen i Vassfaret 1970-72 ga funn av ett bjørnespor på snø pr. ca. 500 km taksering (Elgmork et al. 1978), mens tilsvarende undersøkelser våren 1988 i områder med reproduserende bjørnestamme i Sverige ga ett spor pr. ca. 30 km på snø, og likeledes ett bjørneekskrement pr. ca. 30 km skogsbilvei på høsten (Wabakken og Enerud, upublisert). Disse tallene indikerer at bjørnestammen i Vassfaret var usedvanlig tynn allerede for 20 år siden.

Det er kjent at sau regelmessig ble drept av bjørn i Vassfaret så sent som 1960-70-tallet. Til tross for større sauetetthet i dag enn tidligere er det ikke dokumentert bjørneskader på sau i Vassfarområdet de siste 15 år.

Konklusjon

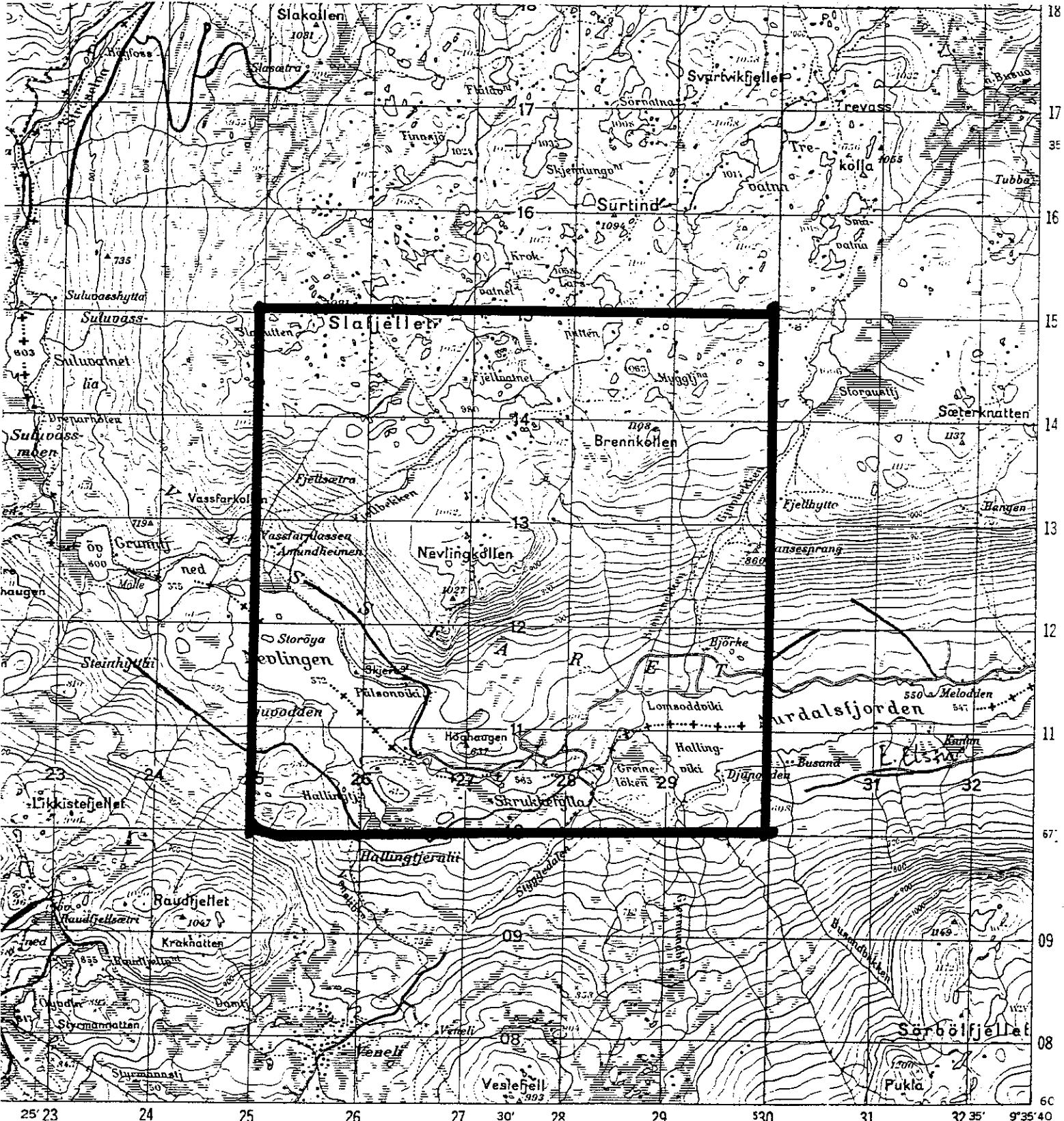
Mangel på konkrete funn ved intensivundersøkelsen i 1990-91, ingen bekreftede bjørnemeldinger ved feltkontroll i perioden 1986-91, og mangel på dokumentasjon av binner med unger på flere tiår, gjør det derfor naturlig å konkludere med at det ikke lenger finnes noen ynglende bestand av bjørn i Vassfaret. Det kan heller ikke utelukkes at det også er tomt for enkeltindivider av bjørn i området.

LITTERATUR

- Björvall, A., F. Sandegren og P. Wabakken. 1989. Large home ranges and possible early sexual maturity in Scandinavian bears. Int. Conf. Bear Res. and Manage. 9: 237-241
- Bækken, B.T., K. Elgmork og P. Wabakken. 199x. The Vassfaret brown bear population in central South Norway no longer detectable. Int. Conf. Bear Res. and Manage. 9: xx-xx.
- Elgmork, K. 1976. A remnant brown bear population in southern Norway and problems of its conservation. IUCN Publ. New Ser. 40: 281-297.
- Elgmork, K. 1978. Human impact on a brown bear population (*Ursus arctos*). Biol. Conserv. 13: 81-103.
- Elgmork, K. 1987. Revurdering av norske bjørnestammer. Fauna 40: 104-108.
- Elgmork, K., O. Brekke, R. Selboe, og S. Unander. 1978. Post-hibernation activity and habitat selection of a small remnant brown bear population (*Ursus arctos*) in southern Norway. Viltrevy 10: 113-144.
- Elgmork, K. og Kaasa, J. 1992. Food habits and foraging of the brown bear (*Ursus arctos*) in central south Norway. Ecography 15: 101-110.
- Haglund, B. 1966. De stora rovdjurens vintervanor I. Viltrevy 4: 81-310.
- Haglund, B. 1968. De stora rovdjurens vintervanor II. Viltrevy 5: 213-361.
- Kolstad, M., T. Kvam, I. Mysterud, O.J. Sørensen og S. Wikan. 1984. Bjørnen i Norge 1978-82. Viltrapport 31:
- Kvam, T. og O.J. Sørensen. 1981. Jerven i Snøhetta/Rondane 1981. Viltrapport 19: 1-29.
- Myrberget, S. 1969. Den norske bestand av bjørn. Meddr. Stat. Vilt. Ser. 2: 1-21.
- Olstad, O. 1945. Jaktzoologi. Cappelen, Oslo.
- Roth, H. 1980. Defecation rates of captive brown bears. Int. Conf. Bear Res. and Manage. 4: 249-253.
- Sørensen, O.J., K. Overskaug og T. Kvam. 1990. Bjørn (*Ursus arctos* L.) i Norge. Utbredelse og bestand 1983-86. NINA forskningsrapport 8: 1-76.
- Wabakken, P., T. Kvam og O.J. Sørensen. 1984. Wolves (*Canis lupus*) in southeastern Norway. Fauna norv. Ser. A 5: 50-52.
- Wabakken, P., A. Björvall, R. Franzén, E. Maartmann, F. Sandegren og A. Söderberg. 1992. Det svensk-norske bjørneprosjektet 1984-1991. NINA Oppdragsmelding 146: 1-45.

NN 25 10

1716 III Vassfaret

INSTRUKS FOR BJØRNEREGISTRERING I VASSFARET LØRDAG 20. APRIL 1991.

Det er nå 20 år siden det ble gjort en sporregistrering etter bjørn i Vassfaret. Etter den tid har det vært delte meninger om hvor mye bjørn som finnes her. Det inviteres derfor nå til et åpent samarbeid mellom myndighetene, forskningen, lokalbefolkningen og andre interesserte om en bjørneregistrering i vår.

Studieområdet er avgrenset av riksvei 49 Leira-Gol i nord, riksvei 7 Gol-Noresund-Hønefoss i vest og sør og E68 Hønefoss-Leira i øst. Hele området er delt inn i ruter på 5x5 km etter UTM-systemet på 1:50 000-kart, tilsammen ca. 130 ruter. Den enkelte deltaker får tildelt rute av viltneimnda i kommunen. Vi prøver å få dekket så mange ruter som mulig. Hvis det blir med nok folk vil vi fordele flere personer til de mest sentrale rutene.

Det legges opp til at hver enkelt innenfor sin rute går der hvor han/hun utfra lokalkunnskap og kunnskap om bjørn tror det er størst mulighet for å finne spor. Det kan opplyses at bjørn har en tendens til å foretrekke bratte hier, kanten av juv/stup og områder der det står elg.

Ved funn av spor du mistenker for å være bjørnespor så følg dette en strekning til du er sikker. **Uttinte spor etter elg og rein kan lett forveksles med eldre bjørnespor, men ved å følge sporet finner en oftest møkk (eller tydeligere avtrykk).** Hvis du skulle finne ferske bjørnespor så bør du følge baksporet for å unngå å skremme dyret, eller bryte av og varsle viltneimnda så fort som mulig. Vi vil oppfordre folk til å ta med fotoapparat. Ta bilder av sporene med en målestokk ved siden av. Fotografér både enkeltavtrykk og hele sporrekka.

Hver deltaker må melde fra til viltneimnda så snart de er tilbake fra turen, både av sikkerhetshensyn og for rapport av eventuelle sporfunn. Alle meldinger om bjørnespor vil bli kontrollert, enten samme dag eller dagen etter. Da vil de som er interessert få muligheten til å se på sporene, og vi kan spore mer detaljert på dyret, og hvis det er flere meldinger om spor få avgjort om det dreier seg om ett eller flere dyr.

Tegn inn ruta du har gått så nøyaktig som mulig på kartkopien du har fått utdelt, også hvis du ikke finner noe. Hvis du f.eks. må krysse en annen rute for å komme til den du skal gå så tegn inn dette også, da det er totalt antall kilometer som teller. Sporfunn av bjørn merkes av på kartet og kommentarer noteres enten øverst på arket eller på baksida. Kartet leveres så til viltneimnda så fort som mulig. Vi er også interesserte i at spor etter gaupe blir notert.

Det er viktig at alle som har sagt seg villig til å gå gjennomfører en tur, uansett vær og føreforhold. I regnvær og bløt snø er det ikke behagelig å gå på skitur, men da er det desto bedre forhold for å lete etter spor. Hvis det er skare rekker du over større områder, men da kan bjørnen gå oppå, og du må gå lenger for å finne spor. Selv om du bare får gått 2-3 km i bløt snø så blir det mange kilometer tilsammen hvis alle deltar. Ellers får det være opp til hver enkelt hvor langt de vil gå, men jo lengre strekning det blir gått totalt, jo bedre.

Vi vil oppfordre til å gardere seg med en reserve i tilfelle sykdom eller frafall av annen grunn, slik at ingen viktige ruter blir stående tomme.

Det vil senere bli gitt informasjon om navn og telefon til viltneimndene som skal varsles. Beskjeder kan også gis til hovedbasen under registreringen, som vil være på Vassfarfoten i Hedalen, Sør-Aurdal.

På forhånd takk for all hjelp, og god tur!

Lillehammer 21.03.91

Bjørn Tore Bækken
rovviltkonsulent

Vedlegg 3. Liste over deltagere i feltarbeidet i denne undersøkelsen. Det tas forbehold om at noen navn ikke er påført feltskjemaene og dermed ikke er kommet med i denne oversikten. I tillegg kommer også personer fra viltnemndene som deltok i organiseringen av registreringen.

Torbjørn Albertsen
Bjørn Alsaker-Nøstdahl
Petter T. Andersen
Ola Andreassen
Harald Andresen
Geir Aurstad
Trygve Bakken
Harald Bakkom
N. L. Bang
Anders E. Bekken
Bjarne Bentehaugen
Karen Bentehaugen
Anne Berg
Rune Berg
Hans Bergan
Johan Bergsund
Terje Bjørke
Rolv Brandtzæg
Gudbrand Brekke
Bjørn O. Bråten
Svein O. Bråten
Sverre Einar Bråten
Torbjørn Buøen
Bjørn Tore Bækken
Terje Bøhler
Kjell Bårdsgjære
Johan Danielsen
A. Dedekam
Endre Dingsør
Geir Dokken
Olav Dokken
Mikael Dølven
Morten Eken
Kjell Ekeren
Kåre Elgmork
Edvard Elsrud
Elling Elsrud
Jørn Enerud
Mette Kristine Eriksen
Embrik Espegard
Nils Flakstad
Jan Fredriksen
Elisabet Rui Furulund
Knut Ole Gaptjern
Leander Gaptjern
Levor Gaptjern
Alf Harry Gardvik
Bjørn Harald Gardvik

Adolf Gustavsen
Helge Gjerdalen
Svein Granli
Torgeir Gregersen
Bjørn Tore Grøslandsbråten
Torbjørn Grøslandsbråten
Sverre Gullingsrud
Torger Kr. Hagen
Paul Hagene
Andreas F. Halvorsen
Gunnar Halvorsen
Odd W. Hammerstad
Terje Hareide
Tom Helgesen
Arne B. Henriksen
Jesper Henriksen
Hilde Hermundsgård
P.O. Hermundsgård
Thora Hermundsgård
Bjørn Ole Hilde
Ole O. Hilde
Jens Holm
Erik T. Holthe
Gunnar Daniel Huset
Nils Huset
Sv. S. Huset
Knut Høgåsen
Anders Iversen
Ivar Iversen
Olav Iversen
Gry Jakobsen
Trym Johannessen
Egil O. Johnsen
Øyvind Hjemgaard Jordet
Gunnar Kana
Elling Karlsen
Amund Kittilsviken
Erling Kittilsviken
Odd Kolsrud
Tidemann Kolsrud
Frank Kristensen
Otto Kristoffersen
Fred Kuyper
? Kvam
Inge Lerfaldet
Tord Erik Lien
Finn Tore Lindahl
Knut Løkke
Kristoffer Løkken
Frode Løset
Erik Løvgård
Stein Løvgård
Per E. Maribo
Nils Odvar Martinsen
Einar Mjølid

Ingvar Ness
Jan-Erik Noreng
Nils Norhaug
Terje Nyhagen
Kjell André Olsen
Arne Omsrud
Kristin Onsager
Finn Opsahl
Borgar Pedersen
Helge Pedersen
Idar Pedersen
Per Pedersen
Arne Perlestenbakken
Helga Perlestenbakken
Leif Erik Personbråten
Katrina Petersen
Ole Ringerud
Geir Roskifte
Arne Rui
Knut Gjermund Rustand
Guttorm Rust
Birgit Rusten
Reidar Ruud
Johan T. Rustøe
Kjell Rønneberg
Oddbjørn Skauerud
Knut Iver Skøyen
Egil Skåland
Øyvind Smith
Bjarne Smukkestad
Reidar Sollie
Arne Stensrud
Håvard Stensæter
Per Ivar Stensæter
Tom Ivar Stepien
Tormod Storbråten
Anders Vidar Storruste
Kjersti Storruste
Anders Strande
Kåre Strande
Ole Bjarne Strømme
Knut Strømsodd
Kolbjørn Stugård
Reidar Stugård
Ole Gunnar Støen
Kjetil Sudgarden
Herman Sukke
Ivar Sundsdal
Terje Sundsdal
Kjetil Svalgarden
Arnold Idar Svensen
Stud. Sverdrup-Thygesen
Rolf Erik Svingen
Knut Sæteren
Erling Sætre

Stein Arne Sørli
Svein Sørli
Ingunn Sørnes
Arne Sørumsaugen
Yngve Terning
Syver Thoen
Gunnar Tollefsen
Hans Tollefsen
Rolf N. Torgersen
Egil Tutanrud
Ole Øystein Vatningen
Petter Wabakken
Terje M. Wivestad
Asbjørn Østdahl
Bjørn Østdahl
Egil Østdahl
Grete Østerås
Harry Østerås
Ole Arne Øyhus
Engbret Aaberg
Knut Roar Aaberg
Hallstein Aaslie
Martin Aaslie

Totalt 181 deltagere.